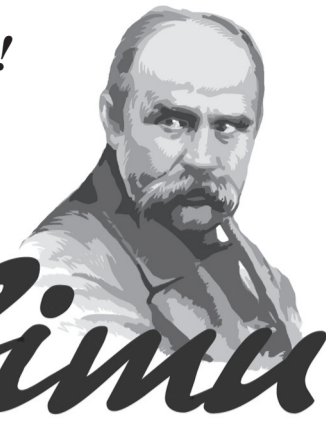

СЛОВО

Без мови немає нації!

Просвіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

1 (1157), 13–19 січня 2022

Добрий вечір, Щедрий вечір! Добрим людям на здоров'я!

КАТЕРИНА МОТРИЧ

2-3

ГЕОРГІЙ ФІЛІПЧУК

4-5

ГАЛИНА ПАГУТЯК

8

МИКОЛА ТИМОШИК

10-11

ЗОЯ КУЧЕРЯВА

12-13

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Просвітник Нації

55 років тому Іван Огієнко написав заповіт, звертаючись до своїх близьких, соратників, далеких і невідомих йому українців, підтверджуючи право передачі в Україну своєї духовно-інтелектуальної спадщини. Однак ця дія мала чинитися лише за умов, коли Україна та її Церква стануть вільними. Висока мета, яка обрамлювала його життєвий шлях, перегукувалася з віковичною ідеєю українців про державницький і духовний суверенітет Народу. Очевидно, сповідуючи таку українську перспективу, Огієнко для імперських політичних режимів та їхньої обслуги завжди вважався “ворогом народу”, “зрадником”, “буржуазним націоналістом”. Адже він ніс загрозу для тоталітарної системи російського більшовизму як своєю діяльністю державного, духовного провідника, так і науковими працями в галузях історії, культури, теології, мови, літератури, педагогіки, політології.

Огієнко добре усвідомлював істинну причинність національного та політичного уярмлення народу, шляхи виходу з такого стану. Його ціннісна парадигма окреслювалася цінностями **Української Держави, Національної Церкви, Рідної Мови, Історичної Пам'яті**. Вони стали сенсами його життєтворчості, боротьби і непогамовної віри в щасливу будучину свого народу. Надзвичайно важливо, що Огієнко бачив не тільки джерела зміцнення національного духу українства, але й ту вічну для нього загрозу. Нею була **Московія**. Незалежно від того, в які вона вбиралася шати, які зверхники управляли,

які політичні режими домінували. Світоглядні оцінки, політичні підходи, наукові розвідки були небезпечними для московських зайд навіть тоді, коли він перестав формально займатися політикою, перебуваючи за межами поневоленої батьківщини. Енциклопедичні видання СРСР, якщо давали інформацію про І. Огієнка, то лише в негативному ракурсі. Есерівська суспільно-політична “наука”, успадкувавши стратегію фальшування української історії, нищення Москвою з часів XVII століття національних витоків України, вправно виписувала йому кліше “міністра петлюрівського уряду”, “варшавського утримання” тощо. “Закономірно”, що в універсальній “Советской Энциклопедии” 1979 і 1982 років (1 млн 620 тис. прим.) публікувалися біографії діячів усіх часів і народів, проте не було відомостей про І. Огієнка. А ім'я митрополита Іларіона, взяте ним 1940 року як першого українця, обраного понад дев'ять століть тому на митрополичий престол, отримало відповідне ідеологічне кремлівське тлумачення: *“Иларіон, древнерусский писатель, первый киевский митрополит из русских с 1051...”*.

Такі особистості, як Огієнко, становили для москвитів найбільшу небезпеку, оскільки всякчас нагадували про культурні, духовні, державницькі підвалини українського народу. Для імперського вжитку безпечними залишалися “побутовий” фольклор і “малоросійська” ментальність, удовільнення “примашеною капустаю” замість свободи. Кремлівські нома-

ди боялися духовних поведирів, воїнів, борців за торжество правди, яким було не нависне *московське ярмо на своїй шиї*.

На відміну від багатьох соратників часів національно-визвольних змагань 1917–1921 років, він чітко осмислив головні проблеми і причини трагедії українського народу, які полягали, насамперед, у наявності обмосковленої, духовно скаліченої інтелігенції в політичному проводі нації, з їх ілюзіями автономізму, федералізму, демократизму в зараженій імперською Росією.

Позиція Огієнка існувала альтернативною тій впливовій течії в українській революції, що продовжувала закохуватися в *“московську демократію”*. Знайомилися з працями Христюка “Матеріали до історії української революції”; Ісаака Мазепи “Україна в огні і бурі революції”; Винниченка “Відродження нації”, стає помітною різниця щодо їх головної мети, спрямованої на “виправдання себе” як супротивників самостійності України. Суттєва відмінність між Огієнком та “українськими” еседами, есерами, есефами, що останні так і не змогли “визволитися” з-під ідеологічного, політичного, світоглядного, духовного впливу москвинів. Навіть тоді, коли в силу обставин вони замінили “автономію” на “самостійність” України, то і цей крок слугував лише засобом для основної цілі — побудови (спільно з *руськими товарищами*) соціалістичної республіки в складі нової імперської федерації, що бореться за світовий соціалізм.

Закінчення на стор. 4–5

Валентина СЕМЕНЯК,
письменниця

Читаючи “Смарагд”, “карбуємо” тонкі грані кристалу душі

Смарагд: роман / Валентина Мастерова; передм. Ю. Мушкетика. – Харків: Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2020. – 288 с.

чина, здається, навіки звикся (зріднися, зрісся), це... його національність. Нею йому тиццали на кожному кроці, куди б не ступив у подальшому, дорослому житті. І все – через зовнішність: “Ти на свою пику в дзеркало глянь, – розсердився Юрко. – Пропаде щось у церкві – на кого скажуть?” (розмова з братом); “А ти справді з України?... Щось ти мені дуже на чурку схожий” (служба в армії); “Несміливо зайшов до церкви, став збоку, щоб нікому не заважати. Але на нього відразу звернули увагу, дехто глянув підозріло й відступив подалі. Кілька разів у його бік подивився батюшка” (у храмі)... Що може бути огиднішим, аніж те, коли довкола сприймають тебе не за внутрішніми якостями, а за зовнішнім виглядом? Маючи неабиякий талант від Бога – ангельський голос, Данило не зміг назавсім “осісти” в жодному храмі, куди намагався “достукатися”: ані у Володимирському, ані в Києво-Печерській лаврі. Бо ж циган, бо ж може вкрати, а якщо й не може, то будь-яку пропажу спишуть на нього. Водночас діалоги, які відбуваються у згаданих храмах між Данилом і святими отцями, вражають: задрістять, гнів, роздратування, злість, недовіра... І мені спало на думку: а хіба Душа має приналежність до якоїсь національності, якщо створена за образом і подобою (енергетична структура) Бога? А хіба Бог може мати національність?

Авторка непомітно (через страждання і випробування головного героя роману, несподівані сюжетні колізії) підводить читача до найважливішого: до думання, до критичного мислення. Релігія – це добре, але якщо в ній переважає фанатизм, то тоді там відсутня віра, а де її немає, там... немає Бога. Бо Бог – це Любов. Він однаково всіх любить, бо все, що живе і не живе (світ нематеріальної природи), – це Його творіння. Тому насправді “Є лише одна раса – раса Людства. Є тільки одна мова – мова Серця. Є тільки одна релігія – релігія Любові. Є тільки Один Бог – і Він всюдисущий” (за Бгагаваном, східний філософ).

Пробудження душі за різних нелегких життєвих обставин – ось надважливий міт роману. Кажуть, що в храмі Бога можна почути в особливий спосіб. А Даню змалечку тягнуло туди, де звучали духовні піснеспіви, немов магнітом. Живучи на хуторі, міг їх слухати тільки тоді, коли... відспівували померлих: “Терпляче слухав, як у хаті тихо і часто зітхали, хтось неголосно схлипував, і чекав, коли вже почнуть читати Псалтир. Він дуже любив мелодійність іше незрозумілого читання”, “Дань знякотив під тим поглядом, навіть пожалкував, що прийшов, та, коли на криласах заспівали, забув про все на світі”. Його душа від народження була віддана Тому, Хто послав його на Землю. А де відданість, там і віра, там серце, сповнене співчуття і милосердя до інших. Як важливо відчувати імпульси свого вищого “Я” і слідувати своєму поклонянню, долаючи будь-які перешкоди.

Окремої розмови заслуговує перебування хлопця в Афганістані, куди його свідомо запроторив батько-партієць. Письменниця настільки детально і в подробицях “прописала” тамтешню природу, побут бійців і бій... Відчуття, що ти там присутній, як у тривимірному кіно. Одним словом – “покрокова” інструкція для кінематографістів. А ще вразила її обізнаність. Той, хто в темі цієї безглуздої війни, підтвердить. Я тільки можу уявити, скільки авторці довелося здійснити пошуково-дослідницької праці, аби відтворити бій з душманами на папері. Пропустивши цей

“шмат” твору крізь себе, змогла уявити, як загинув там колись мій брат... “Скільки ж українців зігнали на цю війну?” – запитує сам себе Данило, а разом із ним – читачі. Повертались всі вони додому різними шляхами: хто в “чорному тюльпані”, хто в інвалідному візку, а хто на милицях. Після важкого поранення Данило повертається інвалідом і вчиться жити по-новому. Він продовжує себе шукати... “Величає душа моя Господа, і радіє дух мій в Бозі” – чує він, підійшовши до храму. Що там казати... Внутрішня благодатна радість спалахувала й огортала його щоразу як опинявся на подвір’ї будь-якого храму. Так з’явилося бажання отримати постріг – піти в ченці.

Головний персонаж опиняється перед вибором. Здавалось би, Бог Один, але чому-сь Його ніяк не можуть “поділити” між собою різні конфесії, різні “гілки” православ’я (християнства). Авторка, торкаючись цієї “болючої” теми, дуже делікатно доносить її до читача, з усією мудрістю, якою багата її душа: без жодного осуду. Майстерно володіючи Словом, вона вдається до діалогів, що лише підсилюють сумні факти реальної дійсності:

...І не завжди ображайся, якщо тебе ображають. Краще подумай, чому ображають, може, так і треба.

– Хохлом обзивати? – глянув Данило в обличчя Олексію. – Отут, у мене вдома?

– Хто ж нам винен, що ми хохли, – уже тихіше промовив Олексій...

Колісь, мандруючи Бгаратою (первісна назва Індії), почула одну мудру притчу, яка зараз несподівано вигулькнула із схронів пам’яті. Одного разу дитина, лягаючи спати, попросила матір, щоб та розбудила її, як вона вночі зголодіє. Але мати тільки усміхнулася на те і відповіла, що в тому немає потреби: “Голод сам тебе розбудить!”. Те саме можна сказати й про духовний голод. Коли він з’являється, людина інтуїтивно починає шукати духовну “їжу”. Саме це й сталося із Данилом. Але духовний шлях – це не трояндові пелюстки на ньому, це конкретні випробування, іноді з короткочасним інтервалом “для перепочинку”. Душа, вона ж немов той кристал, має багато граней. І щоб вони засяяли, їх треба “карбувати”, та ще й як! Ображений на батька та мачуху, Данило намагався усамітнитися, знайти прихисток у служінні іншим людям. Зрештою, йому це вдалося: відродити храм у чужому селі, стати радістю для людських сердець, і навіть – лікувати худобу замість відсутнього ветеринара. Був безвідмовним... Виховував у собі терплячість, яка є запорукою безкорисливої любові. Терплячість дарує всепрощення і здатність забувати заподіяне вам зло. Та щоб набути цю чесноту, треба пройти через страждання, смуток, хвилювання. Саме для цього, мабуть, і з’явилася у його житті Мирослава – несподіване і справжнє кохання, єдине. І хтозна, чим би закінчилась ця історія, якби через замовне побиття отця не опинився у лікарні...

З Білорусії до нього несподівано приїжджає рідний брат Юрій, з яким росли відчужено і десятки років нічого не знали один про одного. (А хіба зараз мало таких прикладів? – *Авт.*) Він забирає Данила з лікарні до мачухи – провідати і допомогти по господарству. Як все просто і без драматизму! Ти робиш крок назустріч Богові, і Він робить до тебе цілих сто: “До вечора у дворі лежала купа дров, на столі парувала засмажена гуска, а між братами з’явилася та невидима ниточка, яка зв’язує навіть чужих людей, а не те що рідних. Три брати сиділи за одним столом, і то було щастя для отця Варфоломія (Данила) – уперше відчувати цю велику родину своєю”. Авторка порушує важливі теми через різні життєві

колізії (війна в Афганістані, Чорнобильська біда, пам’ять роду). Численні діалоги позначені смисловою напругою і життєвою мудрістю, викликають душевні переживання, тому не можуть минути безслідно для читача. Сприяють внутрішній трансформації у її позитивний бік.

А ще збентежило оте... Дань. Так в дитинстві кликали малого. Річ у тім, що для мене це не просто один із “відтінків” згаданого вже імені Данило. У китайській медицині це означає місце життєвої сили. Хочу зауважити, що символізм у романі “проступає” крізь інші імена, нагадуючи нам про істинне призначення людини на землі. Головний персонаж упродовж життя (в романі) отримує три імена. Одне від народження, а два інших – під час пострігу у чернецтво. Спочатку в одній церкві, потім – в другій. Чому так сталося? Читайте! До слова, оте роздвоєння (куди піти, до кого пристати, кого обрати) притаманне багатьом з нас. “Варфоломій” має кілька значень у перекладі з арамейської та єврейської: син зораної землі-рілля та син сина радості. А Смарагд – творення, смирення. Данило Туманич інтуїтивно віддає перевагу першому: бути йому (Варфоломієм) сівачем на духовній ниві.

Однак вслухайтесь у кинуті йому сперсердя слова (без будь-якого пафосу) вже важкохворим рідним братом Юрієм: “Що є, те вже є. Я народився, щоб зерно сіяти, а не полову віяти. І не каркай наді мною. Я поважаю життя таким, яким воно є, і ні за чим не жалкую. І не хочу, щоб від мене смерділо могильними дошками. Ясно тобі?”. “Юрій” з грецької – землероб. Кажучи сучасною мовою: пазли зійшлися. Завершальне речення роману викликає хвилю почуттів: “Ти, брате, може, ще й більше Смарагд, ніж я, дарма що не в рясі ходиш” – важко не погодитись з Данилом-Варфоломієм. Насправді, ця фраза-думка сприяє до філософських роздумів. Бо ж чи на правду відаємо, скільки серед нашого люду ходить-живе таких правдивих і відданих Варфоломійів-Смарагдів... Що ми знаємо про них достеменно? Та й чи знаємо? Чи зуміли вирізати їх серед різнолікої юрби і вчасно простягнути руку допомоги? А, може, настав час комусь із нас самим стати одним із них?

Фізичне тіло людини потребує фізичної (матеріальної) їжі, а її душа – духовної. Щоб зібрати багатий урожай, кажуть на Сході (за філософом Бгагаваном), необхідно зорати (скопати) ґрунт, посіяти насіння (зерно), поливати, прополювати і удобрювати сходи. А в духовній сфері – “зорати” поле серця, “виполоти” бур’яни поганих думок, звичок і схильностей і “посіяти” насіння імені Творця. Потім “поливати” водами Любові і “удобрювати” самовідданістю і відданістю. Урожаєм-нагородою за цю Духовну практику, буде Духовна Мудрість. До цієї духовної життєвої науки і спонукає читачів роман “Смарагд” Валентини Мастерової.

Валентина Мастерова

колізії (війна в Афганістані, Чорнобильська біда, пам’ять роду). Численні діалоги позначені смисловою напругою і життєвою мудрістю, викликають душевні переживання, тому не можуть минути безслідно для читача. Сприяють внутрішній трансформації у її позитивний бік.

А ще збентежило оте... Дань. Так в дитинстві кликали малого. Річ у тім, що для мене це не просто один із “відтінків” згаданого вже імені Данило. У китайській медицині це означає місце життєвої сили. Хочу зауважити, що символізм у романі “проступає” крізь інші імена, нагадуючи нам про істинне призначення людини на землі. Головний персонаж упродовж життя (в романі) отримує три імена. Одне від народження, а два інших – під час пострігу у чернецтво. Спочатку в одній церкві, потім – в другій. Чому так сталося? Читайте! До слова, оте роздвоєння (куди піти, до кого пристати, кого обрати) притаманне багатьом з нас. “Варфоломій” має кілька значень у перекладі з арамейської та єврейської: син зораної землі-рілля та син сина радості. А Смарагд – творення, смирення. Данило Туманич інтуїтивно віддає перевагу першому: бути йому (Варфоломієм) сівачем на духовній ниві.

Однак вслухайтесь у кинуті йому сперсердя слова (без будь-якого пафосу) вже важкохворим рідним братом Юрієм: “Що є, те вже є. Я народився, щоб зерно сіяти, а не полову віяти. І не каркай наді мною. Я поважаю життя таким, яким воно є, і ні за чим не жалкую. І не хочу, щоб від мене смерділо могильними дошками. Ясно тобі?”. “Юрій” з грецької – землероб. Кажучи сучасною мовою: пазли зійшлися. Завершальне речення роману викликає хвилю почуттів: “Ти, брате, може, ще й більше Смарагд, ніж я, дарма що не в рясі ходиш” – важко не погодитись з Данилом-Варфоломієм. Насправді, ця фраза-думка сприяє до філософських роздумів. Бо ж чи на правду відаємо, скільки серед нашого люду ходить-живе таких правдивих і відданих Варфоломійів-Смарагдів... Що ми знаємо про них достеменно? Та й чи знаємо? Чи зуміли вирізати їх серед різнолікої юрби і вчасно простягнути руку допомоги? А, може, настав час комусь із нас самим стати одним із них?

Фізичне тіло людини потребує фізичної (матеріальної) їжі, а її душа – духовної. Щоб зібрати багатий урожай, кажуть на Сході (за філософом Бгагаваном), необхідно зорати (скопати) ґрунт, посіяти насіння (зерно), поливати, прополювати і удобрювати сходи. А в духовній сфері – “зорати” поле серця, “виполоти” бур’яни поганих думок, звичок і схильностей і “посіяти” насіння імені Творця. Потім “поливати” водами Любові і “удобрювати” самовідданістю і відданістю. Урожаєм-нагородою за цю Духовну практику, буде Духовна Мудрість. До цієї духовної життєвої науки і спонукає читачів роман “Смарагд” Валентини Мастерової.

часу спресованих доленосних подій, що випали на долю Огієнка.

17 серпня 1918 року уряд П. Скоропадського приймає рішення про заснування ще одного українського державного університету – в Кам’янці-Подільському – і відряджає туди І. Огієнка для організації роботи, пов’язаної з відкриттям і становленням нового навчального закладу. Університет на західному порубіжжі УНР, який волею долі очолив цей молодий професор, став першим реальним вищим навчальним закладом в Україні, створеним справді українська влада. Досі таки вищі відкривала тут чужинська влада для денационалізації українців: Харківський, Київський і Одеський – російська, Львівський – польська, Чернівецький – австрійська.

Усередині грудня 1918 року уряд Директорії Української Народної Республіки запрошує І. Огієнка на посаду міністра освіти. Із цієї пропозицією ректорові від нової влади до Кам’янця-Подільського 25 грудня спеціально прибуває член Директорії Ф. Швець. Учений, після тривалих вагань, погоджується на переїзд до Києва за умови, що посаду ректора університету, становленню якого він віддав так багато сил, залишає за собою. 4 січня 1919 року він прибуває до Києва і вже наступного дня приступає до виконання обов’язків міністра.

Головні реалізовані рішення нового освітнього міністра:

- українізація навчального процесу по всій державі;
- звільнення з роботи низки міністерських чиновників, які свідомо чинили цьому процесові спротив;
- прийняття у січні 1919 року Закону про державну українську мову в УНР;
- затвердження 17 січня того ж року спеціально створеною комісією правовисного кодексу для обов’язкового вжитку в усій Україні (в історію нашої мови цей кодекс увійшов як “Правовисна система проф. І. Огієнка 1918-1919 років”);

- виділено значні грошові субвенції для видання підручників українською мовою.

Завдяки наполегливості нового міністра освіти на засіданні Ради міністрів Директорії 15 січня 1919 створено Український національний музей.

Початок осені 1919 року приніс Огієнкові нові клопоти й нові обов’язки. Рішенням Голови Директорії Симона Петлюри з 15 вересня його призначено міністром культури. (Незабаром на внесення нового міністра було прийнято закон про перейменування міністерства культів на міністерство сповідань). На цій відповідальній посаді Огієнко перебував до 30 вересня 1922 року.

Коли ретельно проаналізувати накази і розпорядження міністерства сповідань, що виходили тієї пори за підписом міністра Огієнка, не можна не звернути увагу на своєрідність тональності і стилю цих документів. Спільним для них є, з одного боку, глибока толерантність, розважливості, а з іншого – послідовність і аргументованість, чітко окреслена ціль на українізацію церкви, повернення канонічним шляхом її прадавніх традицій і самостійного статусу.

6. Автор сценарію Свята Злуки

Є ще одна пам’ятна сторінка в київському періоді Української революції, до написання якої був безпосередньо причетний Іван Огієнко. Йдеться про величний акт злуки Західноукраїнської Народної Республіки і Української Народної Республіки в єдину соборну Українську державу, що відбувся 22 січня 1919 року.

Головним уповноваженим Ради Міністрів для організації і проведення цього заходу на Софійському майдані столиці Директорія УНР призначила саме Івана Огієнка. І він доклав тут немало свого таланту й зусиль, аби свято це “віки згадували майбутні покоління”.

Хвилюючий спогад про цю видатну подію в українській історії залишив значно пізніше і сам митрополит Іларіон. У травні 1958 року українська громадськість Канади урочисто відзначала в Торонто 40-річчя

постання Української держави й автокефалії Української православної церкви. З годинною доповіддю виступив на цих урочистостях предстоятель УПЦ Канади митрополит Іларіон (Іван Огієнко). Доповідь ця не була опублікованою, однак працівники Українського радіо Канади сповна зафіксували її на плівку, копію якої подарував авторові цих рядків під час викладів у Колегії Св. Андрія восени 1996 року професор О. Герус з Вінніпега. Зважаючи на унікальність цього документа, уперше наводжу тут окремих фрагмент:

“Отож, Софійський майдан 22 січня 1919 року, середя. О 12-й годині все почнеться. Вся Софійська площа усипана людьми, війська – без кінця. Кожна церква йде процесією на площу... Усе йде.

Увесь Київ тоне у дзвонах. А день такий сонячний, а трошки сніжок випав, все блищить, все таке гарне... До комісії, яка мала прикрашати площу, я призначив артиста Миколу Садовського. Хто пройде на баскому коні? Садовський убрався в одягу єгиптянина і йде на історичне свято.

Молебень на площі – шість єпископів на чолі з архієпископом. Урочиста служба. Безконечні хори співають. Директорія спереди. Ось – читання Універсалу. Читає Федір Швець. Перечитали і постанову Галицької Національної Ради, що вона поєднується з Українською Народною Республікою.

А дзвони дзвонять, а духовенство співає, а війська – куди око тільки бачить. Учнів – безконечне число. Цей день оголосив я вільним від занять.

Три дні дзвонила вся Україна...”

Напередодні цієї події, 21 січня, Рада міністрів на внесення Івана Огієнка ухвалила, а Директорія УНР затвердила закон: вважати день 22 січня на вічні часи державним святом в Україні.

Безумовно, ця дата – свято Соборності українського народу – знову стане колись у справді демократичній Україні загальнодержавним святом. І серед тих його творців, кого з особливою шанобою і вдячністю згадуватимуть наші нащадки, ім’я Івана Огієнка стоятиме серед перших.

7. Виконувач голови уряду УНР

На спільному засіданні Директорії і Ради Міністрів 15 листопада 1919 року в Кам’янці-Подільському ухвалено рішення: весь склад уряду УНР відбуває в еміграцію, а на час облаштування українських державних інституцій за кордоном залишити в місті Головноуповноваженого урядом. Ним призначався І. Огієнко. За це рішення всі члени Директорії і Ради Міністрів проголосували одностайно.

Чому вибір випав саме на І. Огієнка?

Тут бачаться дві причини.

По-перше, тому, що він був чи не єди-

Іван Огієнко з дружиною Домінікою і дітьми

ним позапартійним міністром в уряді Директорії. По-друге, ім’я професора Огієнка вже було добре відоме передусім як ученого, ректора університету. І незалежно від того, хто б заволодів Кам’янцем-Подільським першим – поляки чи більшовики – саме така кандидатура змогла б якнайкраще представляти український уряд у зносинах між ворогуючими сторонами.

Працювати фактично в напівлегальних умовах у прифронтовому місті, де кілька місяців поперемінно здобували успіхи і зазнавали поразок воюючі сторони, – то був мужній вчинок професора і державного діяча Івана Огієнка. І результат тієї праці важко перецінити.

Коли б не було створено представництва Головноуповноваженого уряду УНР, боротьба за українську державність закінчилася б ще в листопаді 1919 року. Насправді ж вона тривала ще майже рік – до липня 1920-го. Саме такий період в Кам’янці-Подільському за безпосереднього керівництва І. Огієнка продовжували працювати українські державні установи, банки, фабрика цінних паперів, освітні заклади (школи, училища, університет), виходили урядові газети (щоденна “Наш шлях”), тривав процес відродження української церкви, ширилася наукова й культурно-освітня праця.

8. Ініціатор Томосу для УАПЦ

Ствердження автокефалії Української православної церкви – мрія, якою Іван Огієнко жив ще від часу проведення організаційних заходів у Києві в грудні 1917 року щодо скликання Українського церковного собору з цього питання і прийнят-

тя закону урядом УНР від 1 січня 1919 року про автокефалію національної церкви. Спробу реалізувати задумане він робив і в Кам’янець-Подільському. Але зрушити з місця справу з проханням до патріарха Царгородського благословити автокефалію Української православної церкви йому вдалося все ж у Тарнові.

В архіві митрополита Іларіона зберігаються два рідкісні документи тієї пори – текст листівки з заголовком “До Його Святості, Найсвятішого Патріарха Царгородського, Архієпископа Нового Риму”, складений Огієнком і віддрукований двома мовами – українською і французькою – накладом 300 примірників на початку 1921 року, та лист міністра віросповідань І. Огієнка до вселенського Патріарха. За рішенням Міністерства сповідань, листівки були розіслані по всіх краях, де перебувало українське населення для збору підписів на підтримку прохання до патріарха Царгородського.

Процес збору підписів під такими листівками проходив досить активно. Різноманітні українські організації, політичні партії, державні, культурні, громадські, церковні установи, окремі парафії, школи, просвіти, військові частини, окремі громадяни сотнями й тисячами ставили свої підписи й надсилали ці листівки або до Царгороду, або до Міністерства сповідань. Разом з цими листівками до Царгороду було надіслано за № 633 (20 квітня 1921 року) і листа за підписом міністра Огієнка. Зважаючи на історичну й пізнавальну цінність цього документа, його варто навести повністю:

“Ваше Святосте! Найсвятіший Патріарху Вселенський! Зі всіх міст, від різних українських організацій поступають до мене прохання до Вашого Святійшества благословити Українську Автокефальну Православну Церкву з численними підписами горливих до віри православної і матері Великої Церкви Вселенської українських громадян. Пересилаючи ці прохання Вашому Святійшеству, з свого боку зазначаю, що бажання благословення Вашого Святійшества Автокефальній Українській Православній Церкві, як своїй сестрі, стало на Вкраїні всенародним.

Кріпко переконаний, що всенародне бажання Автокефалії Української Православної Церкви вольте патріарх Вселенський Богу на славу, церкві православної на користь”.

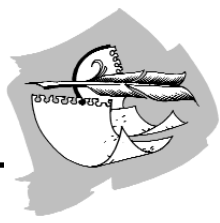
Не обмежуючись відправкою листів до Царгороду, на подання міністерства ісповідань уряд УНР прийняв рішення про формування туди окремої делегації від уряду і церкви, на що було постановлено виділити із скарбниці 300.000 польських злотих. Уже були визначені й кандидатури – митрофорний протоієрей о. Павло Пашевський та декан Богословського відділення Кам’янець-Подільського державного українського університету Василь Біднов. Однак, поїздка не відбулася. З одного боку, на заваді став брак таких коштів, а з іншого – не обрання патріархату УАПЦ через передчасну смерть заступника патріарха митрополита Діонізія в Лондоні.

У зазначений папці знаходиться й листування І. Огієнка з послом УНР в Царгороді, з якого випливає, що саме через причину необрання українського патріархату Вселенський патріарх зволікає з прийняттям позитивного рішення.

За короткий час Огієнкові вдалося розгорнути у Тарнові результативну видавничу діяльність, створити і скерувати діяльність видавництва “Українська Автокефальна Православна Церква”.

Закінчення в наступному номері.

Благородство поезії Дмитра Луценка

◆ 16 січня 1989 року – відійшов у вічність поет Д. О. Луценко
◆ 26 січня 1922 року – 100 років від дня народження Т. І. Луценко, дружини поета

Тамара та Дмитро Луценки, Одеса, 1946 р.

Зоя КУЧЕРЯВА,
поетеса, заслужена діячка мистецтв України

Творчість і душа завжди заодно. Поетичне слово приходить неждано. Творчість тиха, несуетна, некриклива, з болем чи з радості. А ще – підсвідомо, хоч виражає свідомість людини, її суть. Це одержимий час натхнення, що не лише народжує новий твір, а й приносить незрівнянну радість. Душа тоді в такому стані, що відчуваєш себе частинкою Природи, абсолютного на рівні почувань єднання зі Всесвітом. Висота душі поета наповнює висотою його твір. І якщо твір живе, звучить, то простір наповнюється чистотою, красою, ніжністю, радістю, любов'ю – всім, без чого Світ існувати не може.

Час нестримно летить, міняє покоління, естетичні смаки, уподобання, темп життя, але незмінними залишаються обов'язковість благородства, чистота, доброта, краса і любов. Поезія як мистецтво, як оберіг почувань незримо наповнює простір Землі благородною енергією, без якої життя неможливе. У світі йде постійна боротьба світливих і темних сил. Часто лжемистецтво намагається заповнити простір. Примітивізм, фальш, як інфекція, проникаючи в людину, руйнують її душу та розум. Люди тупіють на рівні емоцій, почувань. І Світ стає хворим.

"...Кому ж потрібне оте майбутнє суспільство, навіть найдосконаліша його модель, новітній храм, якщо людина увійде в той храм духовно убогою, не здатною почувати глибоко, любити так, як любили раніш? Адже життя – це найперше любов" (Олесь Гончар. Шоденники).

Коли закінчується земне життя поета – залишається його поезія, яка так само, а можливо, вагоміше заповнює життя, освітлює благородною енергією, пробуджує найкращі помисли, спонукає до прагнення істини та краси. Проте так буває не завжди. В Україні, коли помирають поети, їхні творчі надбання часто йдуть у небуття від байдужості, неспроможності, духовної мізерності керманців, влади, якій підпорядкована в той чи інший час країна. Поки поет живе, він часто віддає, дарує свій талант сам – на творчих вечорах, виступах, радіо, телебаченні, хоч і це нелегко. Телевізія дорого коштує, видання дорого коштує, а книжки, якщо хочеш, щоб пішли до людей, – даруй. А коли поета не стане – твори його сумуватимуть у колишній домі, видані книжки не розпакованими стоятимуть по кутках кімнати чи у видавництвах, тоді як по всій Україні, в містах,

містечках і селах люди раді були б бачити, купувати і читати ці книжки. Навіть за поганої радянщини в містечковому книжковому магазині можна було придбати збірку столичного поета, знайти в бібліотеці. Сьогодні ж немає... На державному рівні ніхто про це не дбає.

Талант творить вічне. Може, й не вічне, але необхідне для гармонійного розвитку суспільства. Якщо нове покоління в тісноті, суті, в погоні за модерном відштовхне надбання минулого, то воно загубиться в леті років, не виконавши своєї ролі.

Пощастить країні, якщо знайдеться мудрий, просвітлений, не задрісний літератор, який подбає про твори, автор яких відійшов у неземне життя.

Пощастило нам і поету Дмитру Омеляновичу Луценку – творчість майстра Слова жила завдяки дружині Тамарі Іванівні та сину Сергію. Коли ж покинула цей світ Тамара Іванівна – син Сергій Дмитрович Луценко гідно продовжує життя творчості знаменитого батька.

Дмитро Луценко – не просто талановитий поет, а знакова постать епохи. Він пройшов дорогами Другої світової війни від першого до останнього дня, від Волги до Східної Пруссії. Спочатку автоматником, потім кореспондентом дивізійної газети... 8 травня 1945 року, за кілька годин до перемоги, – тяжко поранений. Інвалід II групи. Нагороджений орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни, Дружби народів, медалями "За відвагу", "За доблесний труд". Заслужений діяч мистецтв України, лавреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка.

Автор багатьох збірок поезій. "Дарую людям пісню" (1962), "Незакінчена соната" (1966), "Як тебе не любити" (1969), "Добрість" (1971), "Пахучий хліб" (1974), "До останнього патрона" (1975), "Серцю співається" (1975), "За Березовою Рудкою" (1976), "Пісні" (1977), "Коли ти зі мною" (1978), "Хліб и песня" (1978), "Березовий дзвін" (1980), "Пісня вірності" (1981), "Вибране" (1981), "Дорога спадщина" (1984)...

Поету пощастило вижити на тій страшній війні. Поету пощастило розкрити талант на рідній землі. Поету пощастило з любов'ю за життя і коли він пішов у вічність.

Вже три десятиліття поезія Дмитра Луценка звучить у слові, у пісні, щороку озивається святом його рідна Березова Рудка на всю Полтавщину і на всю Україну, хоч Поета вже, на жаль, нема...

...Я вік прожив, побачив безліч див,
Пізнав і щедру радість,
і страждання.

Та без вагання знов би присудив
Тобі свячення яблуко кохання...

Доля не злукавила, подарувавши Поету на все життя єдину любов, єдину музу – дружину Тамару. Поет відійшов у вічність 16 січня 1989 року. Любов'ю і стараннями Тамари Іванівни та сина Сергія світ побачив нові видання: "Усе любов'ю зміряне до дна" (1994), "А я люблю, люблю..." (1996), "Як його не любити" (книга спогадів про Дмитра Луценка, 1996), "Фронтowa поезія Дмитра Луценка" (2005), "Усе любов'ю зміряне до дна" (2005).

Аудіоальбоми – збірки пісень на вірші Д. Луценка: "Як тебе не любити"

(2004), "Незакінчена соната" (2007), "Як я люблю тебе" (2007) та ін. Низький уклін Тамарі Іванівні Луценко за справжню любов.

26 січня 2022 року минає 100 років від дня народження цієї неповторної, одержимі, відданої в любові, мудрої і надзвичайно діяльної жінки. Березина Любові, виконавши свою місію на Землі, відійшла кілька років тому до коханого...

"Без кохання твого я помер би" – зізнається поет в одному з віршів, присвячених Тамарі. "Йшов під кулями в стрімкий зухвалий наступ", і вижив, і переміг, і захистив Батьківщину. А без кохання – помер би? Це український характер. Одержимість, відданість найдорожчому в житті: за рідний край і справжнє кохання – до останку. Це кредо непересічної особистості, високість помислів і діянь, багатство душі. Поезія Д. Луценка зворушує почуття і спонукає до роздумів. Тому вона була потрібна сучасникам поета, необхідна сьогодні і завтра – наступним поколінням. На превеликий жаль, нинішнє покоління обкрадає себе збідненими поняттями про любов. Без глибини душевних почувань кохання примітивне. Так само без почуття любові до рідного краю людина збіднена емоційно, не спроможна боротись за рідну землю, збагачувати її. Без любові людина маліє. Саме такі люди обкрадають державу – духовні карлики, хоч зовні прагнуть бути публічними...

Поезія Д. Луценка близька українцям. Образність поетичної мови доступна хорошій людині, незалежно від фаху і діяльності. Це поезія для народу.

...І ми пішли одним шляхом
Назустріч болям і стражданням.
І стала ти моїм добром,
Моїм прозрінням, сподіванням.
До мислі – мисль,
До вуст – вуста,
До серця – серце,
Голос – в голос,
І щастям повнилися літа,
Як сонцем винягнечений колос.

Лаконічна фраза, але містка. Немає зайвого слова і навіть звука. Емоцій же – по вінця! Яка це радість – так любити!

Тамара та Дмитро Луценки, Київ, 1946 р.

Дмитро Луценко

...Я іду в задумі по Хрещатику,
Все тебе шукаю між людьми...

Навколо багато молодих вродливих дівчат, але

...Те душі моєї не пройма.

Бо на тебе схожої у Києві

І на всій землі ніде нема.

Кожна жінка хотіла б мати такого коханого. Бо вірність, відданість дає злагоду душі, гармонію, але й залежить від духовного багатства людини. Любов така, яка людина.

...Ми голубинно прожили з тобою,
Усе любов'ю зміряне до дна...

Поезія Д. Луценка про кохання збагачує почуттями, мріями, вірою у справжню любов. Сповнена трепетного почуття прихованої журби від проминуності молодості, неминучої старості, поезія "Не почувай, моя любове":

...Вона досаду прожеле
В хвилини розпачу й страждання,
Обігріватиме мене
Домашнім вогнищем кохання...

Люди часто страждають від невміння створити "домашнє вогнище кохання". Або доля не дає. Хто порадить? Мистецтво має величезний вплив на формування почуття, поглядів, переконань. Але чи може ерзац, сурогат мистецтва, який нав'язливо пропонується, збагнути юній людині гармонію любові? Швидше навпаки. Таке навіть розбещеності, насолоді зрадою, любові, в якій душа участі не бере. Лжемистецтво може взяти в полон, стати нормою людських стосунків на всіх рівнях, аж до державного. Бо все йде від суті людини, яка формується ще в утробі матері.

"Поетичне слово – то вищий стан мови, вищий вертикальний стан душі..." (Павло Мовчан. Мова – явище космічне).

Гармонія почуття в поезії, ритміка, філософія поетичного образу, багатство емоцій, чарівність звуку, космічна енергія, благородство – все формує в людині схильності, пристрасті, бажання, мрії, вчинки, все, що наповнює життя благородним змістом. І тоді людина здатна оберігати Світ, а не руйнувати.

Природа подарувала людині велике блаженство, незрівнянну радість – кохання чоловіка і жінки. Кожен, хто проживає це високе почуття, відчуває радість за подароване саме йому життя на землі.

...Цілуй мене,
Цілуй мене до згуби
І полум'ям жіночим обпікай.
Твої наліті молодістю губи –
Хмільні і соковиті, мов токай.

Вони –
Моєї юності відлунок,
Який тіка і тихша рік у рік...
Та згадують не перший поцілунок,
А той, який навик тебе облік.

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

...І спрага вірної руки...

На вітрах України
Тичина
у землю
плуга загнав...
Коли пересохла
пам'ять –
Драч загнав
ніж у сонце...

Борозна і рана...
Пустили зіпсути кров,
щоб світ одужав.

Підпавок – перепел вечірній –
гукає перепілку на пісні.
Бо скоро прийдуть косарі,
тоді лети собі у вирій.

Тоді земля зостанеться мовчати
і від мовчання посивіє...
– Прийди, – підпавок у траві, –
бо треба землю наспівати.

При місячному саяві
батькової хати

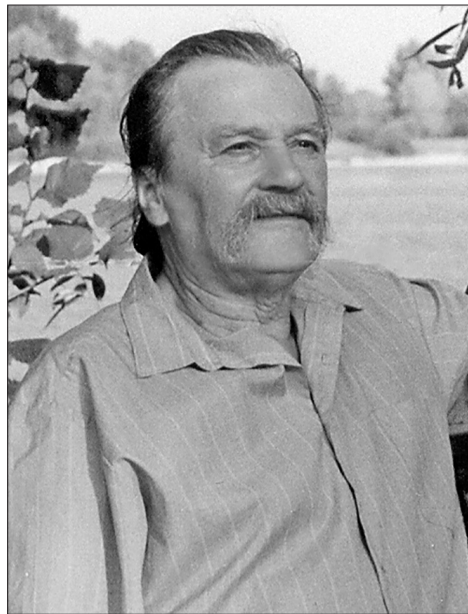
при місяці?

Ні – при стіні
що сяє місяцем
зокола
і світить
прямо в душу...

Тепер ти знаєш
коли ніч?

Такий страпатий ліс
як ж то буря
обтріпала

Дуть дерева
як свічки на страсть
і пустодуй
ім племінь задуває
Хто ж старп'я підбере
хто гноття
обтіпає

Такий страпатий ліс
аж у землі
душа болить

Тризуб
і прапор жовто-синій
і клич до праці
Ще не вмерла

Такі навколо жерла
націлені й готові
і ні одного слова
Не журись

Дивись дивись
не спи
На жерлах тих
сидять зозулі...
А ти – о Боже! –
люлі люлі
Благаю не проспи

Нам на шию наступили,
а ми ще ж і важим:
– Поможи, Боже,
і нашим, і вашим.

Нас на той світ загаяють,
а ми й досі важим:
– Поможи, Боже,
і нашим, і вашим.

Була, здавалось,
вічна мерзлота,
здавалося, уже
ніколи не відтане.

Та пересілися морози
і потекли струмки.
Ростуще все,
хоча й пожалене, побите,
несміло знову визира
з-під броні крижаної,
і ожива все, ожива –
тала вода рани гоїть.

Посеред блудних і заблудлих
Посеред спраглих і німих
Неутоленну правду дудлим
І не впокоїмося ми

Чи прийде блудний до криниці?
Чи виблудить заблудлий де?
Чи наша правда оновиться
Чи в брехнях сухих пропаде?!

Так сумно хліба зеленіють
І снігу нема на полях.
Про що ж вона, бідная, мріє,
Про що вона дума – земля?

Чи прийде до неї господар,
Чи тільки наїдуть женці,
що тільки збиратимуть податі
І дертимуть клятї гарці.

Коли ж хто її порятує,
Догляне коли її хто?
Холодна земелька сумує
І просить у Бога пальто.

Світло

І знову над горою світло,
Таке яскраве світло над горою.
Ще ніби ж сонце не зійшло,
То хто ж на обрії там світить?

Воно так рідко в сон приходить
І світить лиш у даліні.
Але до себе ширю надить,
Коли невтерпки мені.

Воно яскраве аж блакитне,
Світило, що гука за обрій.
Чи то моя Зоря провідна,
Чи Божий знак – на добре?

Добре йти своїм трибом,
коли маєш той триб.
Якби ми його мали,
то вже вільні були б.

А то маєм клубочок –
з нього кожен сога:
стільки кінчиків різних,
а де ж нитка свята?

Дуби і сосни і стежки
чийсь сліди чийсь думки
і відчай чийсь гіркий
і спрага вірної руки

Пороша впала на гілки
дуби і сосни і стежки
Пороша впала потайки
і не сполохала думки

Темніє ліс звіддалеки
сумні гілки сумні голки
і лиш посивілі стежки
чекають вірної руки.

Яри, яруги і горби,
Акації, тополі...
Блищать обвітрені лоби
У Господа на волі.

Біжать вітриська і вітри,
Біжать, свистять трипало,
І залітають у яри,
Мов хлопчачи зухвалі.

А там ярами пробіжать
І вискочать із глибочіні.
Уткнуться носом в сіножать
І сплять собі на сні.

Перший осінній човен
Тихо водою пливе.
Чом зачепив так раптово
Мене за живе?

Ні тобі весел, ані вітрила,
Просто пливе – і все...
Мов і його без стриму
Доля кудись несе.

Публікація Галини Курпи

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

14 січня 2022 року в Колонній залі КМДА відбудеться мистецький захід “Стара коляда в новім часі”, організований Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Тараса Шевченка, Київським міським об’єднанням “Просвіта” та Київською міською державною адміністрацією.

Учасники: Дитячий фольклорний театр “Дай Боже”, Ансамбль традиційної музики “Буття”, народний артист України Кирило Стеценко та ін.

Початок о 17.00. Вхід вільний.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами –
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” – 30617

